

S. Amarjit Singh Bhatnagar v. The State of Punjab and another
(J. L. Gupta, J.)

ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ.

ਸ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਟਨਗਰ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਜਵਾਬਦਾਰ

1990 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 16478

4 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1991

ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਨਿਯਮ, 1970- ਆਰ.ਐਲ. 8 — ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950— ਆਰਟ. 226 — ਜਿਰ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ — ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ — ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ — ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ — ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ - ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨੋਟ ਜਾਂ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇੰਡੀਅਨ ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਣਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(ਪਰਾ ੫)

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਵਲ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ, -

(i) 1990 ਦੇ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚੀ P-8 ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼, ਮਿਤੀ 26 ਅਕਤੂਬਰ, 1990 ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਬੰਧ P-1, ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਂ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ;

(ii) ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਢੁਕਵੀਂ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(iii) ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਮੰਗੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ;

(iv) ਅਗਾਊਂ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ;

(v) ਅਨੁਬੰਧ ਦੀਆਂ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਕਾਪੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਵੀਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(vi) ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੀਬਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਣਪਛਾਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸੂਚੀ P-8 ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੀ.ਜੀ.ਡੋਗਰਾ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਐਚ.ਐਸ.ਰਿਆੜ, ਐਡੀ. ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਏ.ਜੀ.ਪੰਜਾਬ।

ਨਿਰਣਾ

ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ.

(1) ਜਦੋਂ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 3 ਮਈ, 1983 ਦੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਟਾਈਟਪਟੀਸ਼ਨਰ 4 ਵਰਕਿੰਗ ਅਸਲੂਆ>-ਸਬ-ਡਵੀਜ਼ਨਲ*8* ਇੰਜੀ ਸੀ। ਮੁਅੱਤਲੀ ਦਾ ਹੁਕਮ 7 ਨਵੰਬਰ, 1983 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਆਖਰਕਾਰ 26 ਜੁਲਾਈ, 1988 ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਾਂਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਮੇਲ ਭਟਵਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ। ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਭਟਵਾ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਸੀ.ਟੰਡਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ 12 ਅਕਤੂਬਰ, 1988 ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ

S. Amarjit Singh Bhatnagar v. The State of Punjab and another
(J. L. Gupta, J.)

ਜਾਪਦਾ ਹੈ, - ਅਨੁਸੂਚੀ P-6 ਦੁਆਰਾ / ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਾਰੇ ਜਲਦੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ 1990 ਦੇ ਸੀਡਬਲਯੂਪੀ ਨੰਬਰ 9703 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ * ਮੋਸ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ 23 ਜੁਲਾਈ, 1990 ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 26 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅਕਤੂਬਰ, 1990 ਸਰਕਾਰ, ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯਾਦਗਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਮੇਲ ਭਟਵਾ, ਤਤਕਾਲੀ ਐਸ.ਈ., ਲੁਧਿਆਣਾ ਸਰਕਲ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਡੀ, ਬੀ.ਐੱਡ.ਆਰ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਹੁਣ ਸੀ.ਈ. ਦਿਹਾਤੀ ਸੜਕਾਂ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲ) ਰੂਲਜ਼, 1970 ਦੇ ਨਿਯਮ 8 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਸੀ.ਟੰਡਨ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। " ਜਾਂਚ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਨਤੀਜਾ ਆਉਣ ਤੱਕ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਮਿਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ "ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ" ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(2) ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਦੋ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 1990. ਉਸਨੇ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਂਚ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਡੀ ਨੌਵੇਂ ਜਾਂਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਮੇਲ ਭਟਵਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸਲ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਸੀ.ਟੰਡਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(3) ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਵਰਮੋਟਸ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਲਟ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੈਰਾ 8(ਜੀ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਸੀ. ਟੰਡਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸ਼੍ਰੀ ਟੀ.ਐੱਸ. ਚਾਵਲਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ,

(4) ਮੈਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਵੀ.ਜੀ. ਡੋਗਰਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ.ਐਸ. ਰਿਆੜ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ-

ਸ੍ਰੀ. ਡੋਗਰਾ ਨੇ ਬਾਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਹਾਜ਼ਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿਭਾਗੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਰਾਇ ਵਾਲੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ/ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਉਸ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲੀ ਹਾਜ਼ਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਜਿਹੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਏ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। . ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਰਿਆੜ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰਿਆੜ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਵਾਬਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(5) ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਨਿਯਮ ਵਿਭਾਗੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਰਸਮੀ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਿਰਫ ਨਿਆਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹਨ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਨਿਰਪੱਖ ਖੇਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟ ਜਾਂ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਰਾਏ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਵਿਚਾਰ. ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਝੂਠ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਰਾਇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

S. Amarjit Singh Bhatnagar v. The State of Punjab and another
(J. L. Gupta, J.)

ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਸਬੂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਣਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਆਦਿ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਕਾਰਵਾਈ ਅਨੁਚਿਤ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(6) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ੍ਰੀ ਭਟਵਾ ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਸਬੰਧੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਭਟਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਭਟਵਾ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਪੱਖਪਾਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਹਕੀਕਤ ਅਜੇ ਵੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਵੀ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਵਾਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(7) ਵਿਦਵਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ: -

- (1) ਸਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮੇਲ ਭਟਵਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੁਰੰਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰੇਗੀ;
- (2) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਬਕਾ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਆਰ.ਸੀ. ਟੰਡਨ, ਸਗੋਂ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ

ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(3) ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜੇ. ਐੱਸ. ਟੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ